

De invloed van sociaaleconomische status op emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren met een Antilliaanse, Marokkaanse en Nederlandse afkomst

Bachelorproject LifeQuest
Afdeling Orthopedagogiek
Universiteit Leiden

6 JUNI 2014

M.M.F. van Wel
s1121456
m.m.f.van.wel@umail.leidenuniv.nl

Eerste lezer: V.C. Veen (kamer 4.A25)
Tweede lezer en begeleidster: G.N. Veenstra (kamer 4.A27)

Samenvatting

In dit onderzoek is antwoord gegeven op de vraag of sociaaleconomische status een sterkere invloed heeft op emotionele en gedragsproblematiek voor jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst dan voor jongeren met een Nederlandse afkomst. Verschillen werden verklaard vanuit het Social Defeat Model en de Relatieve Deprivatie Theorie. Het sample bestond uit 347 jongeren van 12 tot en met 17 jaar in Nederland met een Antilliaanse, Marokkaanse of Nederlandse afkomst. Een moderatie analyse met ANCOVA op hiërarchische wijze wees uit dat sociaaleconomische status een sterkere invloed had op psychische problematiek bij jongeren met een Marokkaanse afkomst vergeleken met jongeren met een Antilliaanse en Nederlandse afkomst. Sekse was niet van invloed op dit verband.

Keywords: emotionele en gedragsproblematiek, sociaaleconomische status, etnische minderheden, Social Defeat Model, Relatieve Deprivatie Theorie.

Introductie

Uit onderzoek is gebleken dat 16.6% van de Antilliaanse en Arubaanse kinderen en jongeren in Nederland en 30% van de Marokkaanse kinderen en jongeren in Nederland opgroeit in armoede, in het geval van autochtoon Nederlandse kinderen en jongeren is dit 7.4% (Sociaal en Cultureel Planbureau [SCP] en Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], 2012). Daarnaast leven allochtone jongeren van niet-westerse herkomst vaker in een eenoudergezin, volgen zij vaker een opleiding van een lager niveau en zijn zij vaker werkloos dan jongeren met een autochtone herkomst (CBS, 2009). Al deze factoren zijn een indicator voor een lagere sociaaleconomische status van jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst. Het is gebleken dat sociaaleconomische status een voorspeller is voor probleemgedrag (Achenbach, van der Ende, van Oort, Verhulst, & Wadsworth, 2011). Het is echter niet duidelijk of er verschil is tussen jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst ten opzichte van jongeren met een Nederlandse afkomst in de mate waarin sociaaleconomische status van invloed is op emotionele en gedragsproblematiek.

Sociaaleconomische status

De sociaaleconomische status van een kind is zijn of haar positie in de maatschappij, voornamelijk gebaseerd op economische overwegingen (Rathus, 2011). Sociaaleconomische status hangt sterk samen met de gezondheid van het kind, de hoeveelheid onderwijs die het kind tot zich kan nemen en het werk dat het kind op latere leeftijd zal uitvoeren. Uit het armoedesignalement over het jaar 2012 van het SCP en het CBS (2012) is gebleken dat bijna een derde van de kinderen en jongeren in armoede in Nederland van niet-westerse afkomst is. Daarnaast bleek dat het armoederisico het grootst is voor kinderen en jongeren van Marokkaanse afkomst. Het begrip armoede werd geïnterpreteerd volgens het 'niet-veel-maar-toereikendcriterium' (SCP & CBS, 2012). Dit criterium omvat de minimale uitgaven voor

voedsel, kleding, wonen, enkele andere lastig te vermijden kosten en enige kosten voor sociale participatie.

Wanneer mensen rond moeten komen van een gering inkomen is het mogelijk dat zij zich benadeeld voelen ten opzichte van mensen met een hoger inkomen, dit sluit aan bij de Relatieve Deprivatie Theorie (Pettigrew, 1991). Deze theorie gaat er van uit dat wanneer mensen het oordeel over zichzelf vellen dat zij slechter af zijn dan anderen, dit gepaard kan gaan met gevoelens van woede en wrok (Bialosiewicz, Pettigrew, Pippin, & Smith, 2012). Dit oordeel is subjectief en beïnvloedt emoties, cognities en gedrag (Pettigrew, 1991). Er zijn twee vormen van relatieve deprivatie; relatieve deprivatie tussen individuen en relatieve deprivatie tussen groepen (Bialosiewicz, Pettigrew, Pippin, & Smith, 2012). Het is mogelijk dat jongeren met een Marokkaanse en Antilliaanse afkomst relatieve deprivatie tussen groepen ervaren ten opzichte van jongeren met een Nederlandse afkomst omdat zij op meerdere vlakken in een minderheidspositie verkeren.

Emotionele en gedragsproblematiek

De begrippen emotionele problematiek en gedragsproblematiek worden in de literatuur vaak samen genomen tot het begrip emotionele en gedragsproblematiek, er valt echter wel een onderscheid te maken tussen de twee begrippen. Emotionele problematiek kan worden gezien als internaliserend en uit zich in moeilijk te hanteren stemmingen en gevoelens (Gezondheidsraad, 2012). Gedragsproblematiek kan externaliserend worden genoemd en uit zich in handelingen die door anderen als lastig worden ervaren. Globaal kan gezegd worden dat meisjes meer emotionele problematiek vertonen en dat jongens meer gedragsproblematiek vertonen (Gezondheidsraad, 2012). Uit een review van Reiss (2013) bleek dat er een sterke relatie bestaat tussen een lage sociaaleconomische status die langere tijd voortduurt en psychische problematiek bij jongeren; een afname in sociaaleconomische status hing samen met een toename in psychische problematiek. Dit verband tussen een lage sociaaleconomische

status die langere tijd voortduurt en psychische problematiek sluit aan bij het Social Defeat Model (Cantor-Graae & Selten, 2005). Social defeat is de chronische stressvolle ervaring van een buitenstaander zijn, dit kan bijvoorbeeld ontstaan wanneer iemand in de maatschappij in een ondergeschikte positie ten opzichte van een dominante groep terecht komt.

In ander onderzoek is naar voren gekomen dat factoren die verband houden met een lage status van ouders en het werk dat zij uitvoeren mogelijk invloed kunnen hebben op emotionele en gedragsproblematiek bij kinderen (Achenbach et al., 2010). Een lage status van ouders en het werk dat zij uitvoeren kunnen samenhangen met andere factoren zoals armoede, veiligheid in de buurt, type zorgverzekering, ouderlijk conflict en opvoedingsstijl. Het is mogelijk dat problematiek van ouders invloed heeft op het werk dat zij uitvoeren en vervolgens ook hun sociaaleconomische status beïnvloedt (Achenbach et al., 2010). De sociaaleconomische status beïnvloedt vervolgens de mentale gezondheid van hun kinderen.

Emotionele en gedragsproblematiek en etnische minderheidspositie

Een onderzoek in de Verenigde Staten heeft aangetoond dat een deel van de adolescenten in immigrantenfamilies, maar niet alle adolescenten, minder psychische problemen vertonen dan adolescenten die niet opgroeien in immigrantenfamilies (BeLue et al., 2012). Wanneer gekeken werd naar zelf gerapporteerde problematiek van jongeren uit immigrantenfamilies in Nederland bleek dat jongeren van Marokkaanse afkomst minder problematiek rapporteerden dan jongeren van Nederlandse afkomst (Bengi-Arslan et al., 2003). Dit verschil kan ontstaan zijn doordat jongeren van Marokkaanse afkomst sociaal wenselijk geantwoord hebben. Veel jongeren van Marokkaanse afkomst zijn zich namelijk bewust van hun lage status in de Nederlandse maatschappij en verzetten zich hier tegen (Geense & Pels, 2002). Het is mogelijk dat zij als reactie op de stigmatisering die geldt en het eenzijdige beeld dat heerst met betrekking tot hun etnische groep minder problematiek rapporteren. Ook kunnen zij bang zijn dat de Nederlandse maatschappij nog negatiever ten

opzichte van hun etnische groep komt te staan wanneer uit de vragenlijsten blijkt dat jongeren met een Marokkaanse afkomst meer problematiek vertonen dan jongeren met een Nederlandse afkomst (Geense & Pels, 2002). Uit ander onderzoek is gebleken dat kinderen van migranten in Nederland meer probleemgedrag vertonen wanneer hun ouders minder hun eigen culturele identiteit kunnen behouden en minder acceptatie ervaren vanuit de maatschappij (Belhadj Kouider, Koglin, & Petermann, 2013).

Het lijkt alsof niet enkel de sociaaleconomische status van de jongeren een rol speelt maar meer nog de subjectieve beleving van hun sociaaleconomische status en het verkeren in een minderheidspositie (Pettigrew, 1991). De vraag is of een lage sociaaleconomische status een sterkere invloed heeft op jongeren die zich in een minderheidspositie bevinden in vergelijking met jongeren die zich in een meerderheidspositie bevinden. Wanneer terug gekeken wordt naar het Social Defeat Model zou de chronische stressvolle ervaring van een buitenstaander zijn ervoor kunnen zorgen dat minderheidsgroepen meer problemen ondervinden als gevolg van een lage sociaaleconomische status (Cantor-Graae & Selten, 2005).

Wetenschappelijke en maatschappelijke implicaties

Wanneer meer inzicht ontstaat in het verband tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren van verschillende afkomsten kan deze kennis ingezet worden om interventies te ontwikkelen die zich richten op deze specifieke groepen jongeren. Op deze manier kan een gerichte interventie en daarmee passende zorg geboden worden om jongeren zo optimaal mogelijk te laten ontwikkelen.

Hoofdvraag

Dit onderzoek heeft zich op de volgende onderzoeksvraag gericht: 'Heeft sociaaleconomische status een sterkere invloed op emotionele en gedragsproblematiek voor

jongeren van Antilliaanse en Marokkaanse afkomst dan voor jongeren van Nederlandse afkomst?'.

Deelvragen

Om emotionele en gedragsproblematiek in kaart te brengen werd antwoord gegeven op de vraag in welke mate jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst en jongeren met een Nederlandse afkomst emotionele en gedragsproblematiek vertonen. Hierbij is onderzocht of er verschillen zijn tussen deze groepen wat betreft de mate waarin zij emotionele en gedragsproblematiek vertonen. Ook is nagegaan of er sekseverschillen zichtbaar zijn bij jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst en jongeren met een Nederlandse afkomst met betrekking tot het vertonen van emotionele en gedragsproblematiek. Daarnaast werd sociaaleconomische status in kaart gebracht door antwoord te geven op de vraag wat de gemiddelde sociaaleconomische status van jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst en jongeren met een Nederlandse afkomst is. Hierbij is gekeken of er verschillen zijn tussen deze groepen wat betreft hun gemiddelde sociaaleconomische status.

Vervolgens werd de vraag beantwoordt of er een verband is tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst, er is ook onderzocht hoe dit verband eruit ziet. Hierna werd de vraag beantwoord of er een verband is tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren met een Nederlandse afkomst, waarbij ook onderzocht is hoe dit verband eruit ziet. Daarnaast werd antwoord gegeven op de vraag of het verband tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek significant verschillend is voor jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst ten opzichte van jongeren met een Nederlandse afkomst. De laatste vraag die beantwoord werd is de vraag of sekse invloed heeft op het verband tussen sociaaleconomische status en emotionele en

gedragsproblematiek bij jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst en bij jongeren met een Nederlandse afkomst.

Hypotheses

Verwacht werd dat jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst, als gevolg van de chronische stressvolle ervaring van een buitenstaander zijn, meer emotionele en gedragsproblematiek zouden ervaren (Cantor-Graae & Selten, 2005). Het werd echter niet uitgesloten dat deze groepen jongeren bewust minder emotionele en gedragsproblematiek zouden rapporteren omdat zij zich bewust zijn van hun lage status in de Nederlandse maatschappij (Geense & Pels, 2002). Ook werd verwacht dat er sekseverschillen zichtbaar zouden zijn wat betreft het vertonen van emotionele en gedragsproblematiek; verwacht werd dat jongens meer gedragsproblematiek en meisjes meer emotionele problematiek zouden vertonen (Gezondheidsraad, 2012). Daarnaast werd op basis van het armoedesignalement over 2012 van het SCP en het CBS verwacht dat jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst een lagere sociaaleconomische status zouden hebben dan jongeren met een Nederlandse afkomst (SCP & CBS, 2012). Ook werd verwacht dat er voor zowel jongeren van Antilliaanse en Marokkaanse afkomst als voor jongeren van Nederlandse afkomst een verband zou zijn tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek, dit is in lijn met de resultaten van het onderzoek van Achenbach et al. (2011). De literatuur is echter niet eenduidig over de richting van dit verband.

Op basis van genoemde hypothesen met betrekking tot verschillende etnische groepen en emotionele en gedragsproblematiek, verschillende etnische groepen en sociaaleconomische status en het verband tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek werd de voorzichtige hypothese gesteld dat de relatie tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek significant verschillend is voor jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst ten opzichte van jongeren met een Nederlandse afkomst.

Daarbij werd verwacht dat sociaaleconomische status een sterkere invloed heeft op emotionele en gedragsproblematiek voor jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst dan voor jongeren met een Nederlandse afkomst. Er zijn hiervoor echter nog geen duidelijke bewijzen vanuit de literatuur. Deze sterkere invloed voor jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst wordt mogelijk veroorzaakt door de relatieve deprivatie die zij ervaren ten opzichte van jongeren met een Nederlandse afkomst en de chronische stress die zij ervaren doordat zij het gevoel hebben dat zij een buitenstaander zijn (Bialosiewicz, Pettigrew, Pippin, & Smith, 2012; Cantor-Graae & Selten, 2005). Als laatste werd gekeken of sekse van invloed is op het verband tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek. In de literatuur zijn geen bewijzen te vinden over de richting van dit verband.

Methode

Sample

Het gehele sample van het LifeQuest onderzoek bestond uit 421 VMBO- en MBO-scholieren in de leeftijd van 12 tot en met 29 jaar in Nederland. Het subsample van het onderzoek dat in dit artikel besproken wordt bestond uit 347 VMBO- en MBO-scholieren met een Antilliaanse, Marokkaanse of Nederlandse afkomst in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar in Nederland. Om tot dit aantal respondenten te komen zijn er 21 respondenten niet meegenomen omdat zij niet tot de leeftijdscategorie 12 tot en met 17 jaar behoorden. Daarnaast zijn er 45 respondenten niet meegenomen omdat zij een andere afkomst dan Antilliaans, Marokkaans of Nederlands hadden. Twee respondenten zijn uit het sample verwijderd omdat zij geen enkele vragenlijst hadden ingevuld. Er waren vijf missende waarden en één significante uitbijter, deze zijn uit het sample verwijderd. De gemiddelde leeftijd van de jongeren was 14.64 jaar ($SD = 1.32$). 145 jongeren hadden een Nederlandse

afkomst, 155 jongeren hadden een Marokkaanse afkomst en 47 jongeren hadden een Antilliaanse afkomst. Er werden 195 jongens en 152 meisjes meegenomen in het onderzoek.

Procedure

VMBO- en MBO-scholen in Nederland werden telefonisch benaderd met de vraag of zij deel wilden nemen aan dit onderzoek. Scholen die interesse hadden om deel te nemen werden bezocht door twee onderzoekers voor een vrijblijvend informatiegesprek. Wanneer de scholen na dit gesprek instemden met deelname werden afspraken gemaakt met betrekking tot de organisatie en het moment waarop het onderzoek plaats zou vinden. Om het onderzoek af te nemen brachten twee onderzoekers een bezoek aan de school, zij namen in verschillende klassen van de school vragenlijsten en een computertaak af. Na een korte uitleg van de onderzoekers vulden de leerlingen deze vragenlijsten voor zichzelf in op een computer of laptop waarna zij ook de computertaak maakten. Het invullen van de vragenlijsten en het maken van de taak werd anoniem gedaan. In totaal namen er 20 scholen deel aan het onderzoek.

Er werden vragenlijsten afgenomen om emotionele en gedragsproblematiek, social defeat, sociale wenselijkheid en sociaaleconomische status te meten. Daarnaast werd er een computertaak afgenomen om social defeat te meten. Ook werden er demografische gegevens verzameld. Emotionele en gedragsproblematiek werd gemeten door middel van de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), de Youth Psychopathic Traits Inventory (YPI) en de State-Trait Anxiety Inventory Dutch Youth (STAI-DY). Om social defeat te meten zijn de Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES) en de Implicit Association Task-Self Esteem (IAT) afgenomen. Sociale wenselijkheid werd gemeten door middel van de Marlowe-Crown Social Desirability Scale (M-CSDS). Sociaaleconomische status werd gemeten door middel van de Family Affluence Scale (FAS).

Meetinstrumenten

Om de onderzoeksvragen in dit onderzoek te beantwoorden werd enkel de data gebruikt die voortkwam uit de vragenlijsten die emotionele en gedragsproblematiek en sociaaleconomische status meten. Daarnaast werd gebruik gemaakt van de demografische gegevens die verzameld zijn.

Er werden drie verschillende vragenlijsten gebruikt om emotionele en gedragsproblematiek te meten, namelijk de SDQ, de YPI en de STAI-DY. De reden dat er gebruik werd gemaakt van drie verschillende vragenlijsten is dat er op deze manier een breed spectrum aan emotionele en gedragsproblematiek in kaart kon worden gebracht.

De SDQ ($\alpha = 0.70$) meet vaardigheden en psychische problematiek bij kinderen van 3 tot 16 jaar (Goodman, 1997). Er zijn verschillende versies beschikbaar van de SDQ, in dit onderzoek werd gebruikt gemaakt van de vragenlijst voor jongeren. Voorbeelditems zijn: 'Ik ben aardig tegen jongere kinderen' en 'Ik word erg boos en ben vaak driftig' (Goodman, 1997). De vragen werden beoordeeld op een driepuntsschaal. 'Niet waar' of 'zeker waar' kregen afhankelijk van de richting van de vraag nul of twee punten, 'een beetje waar' kreeg één punt.

De YPI ($\alpha = 0.93$) meet kenmerken van psychopathie door middel van zelfrapportage (Andershed, Kerr, Stattin, & Levander, 2002). De vragenlijst maakt gebruik van een vierpunts Likkert schaal waarbij 1 = helemaal niet van toepassing en 4 = helemaal van toepassing. Voorbeelditems zijn: 'Ik ben belangrijker en waardevoller dan andere mensen' en 'Wanneer andere mensen problemen hebben is dat hun eigen schuld en daarom hoeft niemand hen te helpen' (Andershed, Kerr, Stattin, & Levander, 2002).

De STAI-DY ($\alpha = 0.88$) is een zelfrapportagevragenlijst die de mate van angst op een bepaald moment meet, de zogenaamde toestandsangst, en daarnaast vaststelt wat de neiging van een persoon is om een situatie als bedreigend te ervaren, de zogenaamde angstdispositie

(Gorsuch, Jacobs, Lushene, Spielberger, & Vagg, 1983). De vragenlijst maakt gebruik van een vierpuntsschaal. Bij het meten van toestandsangst werd gevraagd hoe iemand zich op dat moment voelt, bijvoorbeeld rustig, respondenten kunnen kiezen uit 'geheel niet', 'een beetje', 'tamelijk veel' of 'zeer veel' (Gorsuch et al., 1983). Bij de angstdispositieschaal moest de respondent aangeven of een bepaalde uitspraak 'bijna nooit', 'soms', 'vaak' of 'bijna altijd' op hem of haar van toepassing is. In dit onderzoek werd alleen de angstdispositie gemeten.

Sociaaleconomische status werd gemeten door middel van de FAS ($\alpha = 0.51$). De FAS meet de sociaaleconomische status van jongeren door vragen te stellen als 'Hoe vaak ben je de afgelopen 12 maanden op vakantie geweest met je gezin?' (Boyce et al., 2008). Sommige vragen hoeven enkel met 'ja' of 'nee' beantwoordt te worden, andere vragen hebben bijvoorbeeld 'geen', 'één', 'twee' of 'meer dan twee' als antwoordmogelijkheid. De betrouwbaarheid van de FAS was laag.

Analyses

Om de gegevens uit dit onderzoek te analyseren werd gebruik gemaakt van de t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven, ANOVA, enkelvoudige regressie-analyse en moderatie analyse met ANCOVA op hiërarchische wijze.

Eén van de assumpties van de t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven was dat de afhankelijke variabele gemeten is op een continue schaal. Daarnaast werd aangenomen dat de onafhankelijke variabele bestaat uit twee categorische, onafhankelijke groepen. Ten derde werd verondersteld dat er sprake is van onafhankelijke observaties. De vierde assumptie was dat er geen significante uitbijters zijn. Ook werd aangenomen dat de afhankelijke variabele ongeveer normaal verdeeld is voor iedere groep van de onafhankelijke variabele. De laatste assumptie was dat er sprake is van homogeniteit van varianties.

De eerste assumptie van ANOVA was dat alle steekproeven onafhankelijk en aselekt zijn getrokken. Ten tweede werd aangenomen dat elke groep afkomstig is uit een normaal verdeelde populatie. De derde assumptie was homogeniteit van varianties.

Eén van de assumpties van enkelvoudige regressie-analyse was dat beide variabelen gemeten zijn op een continue schaal. De tweede assumptie was dat het verband tussen beide variabelen theoretisch causaal is, met een afhankelijke Y , die wordt beïnvloedt door een onafhankelijke X , de regressor. Ten derde werd aangenomen dat het verband tussen beide variabelen lineair is. De vierde assumptie was dat er sprake is van homoscedasticiteit, dit wil zeggen dat Y in de populatie normaal verdeeld is voor elke waarde van X en dat al deze normale verdelingen dezelfde variantie hebben.

De eerste assumptie van ANCOVA was dat de afhankelijke variabele is gemeten op een continue schaal. Ten tweede werd aangenomen dat er sprake is van onafhankelijke observaties. De derde assumptie was dat de scores in de verschillende groepen normaal verdeeld zijn. Daarnaast bestond de aanname dat er geen significante uitbijters zijn. De vijfde aanname was dat er sprake is van homogeniteit van varianties. Ten zesde werd aangenomen dat er een lineaire relatie bestaat tussen de afhankelijke variabele en de covariaat.

Resultaten

Data inspectie

Tijdens de data inspectie werd gekeken naar de normaliteit van de verdeling, missende waarden en uitbijters. Om de normaliteit van de verdeling te bepalen werd gekeken naar de gestandaardiseerde scheefheid (skewness), de gestandaardiseerde gepiekttheid (kurtosis), een histogram met normale distributie, Q-Q plots en de Kolmogorov-Smirnov test.

De variabele voor psychische problematiek (SDQ) was bij benadering normaal verdeeld ($z_{skewness} = 3.35$, $z_{kurtosis} = -1.2$). Uit de histogram met normaal distributie en de Q-Q plot viel af te leiden dat een normaalverdeling benaderd werd. De Kolmogorov-Smirnov

test was significant ($p < .05$), dit betekent dat de variabele mogelijk niet normaal verdeeld was. Er was bij deze variabele sprake van twee missende waarden. Ook waren er twee uitbijters, omdat één van deze uitbijters de significantiewaarde sterk beïnvloedde is er voor gekozen om deze uitbijter uit het sample te verwijderen. De andere uitbijter zorgde niet voor vertekende resultaten, daarom is er voor gekozen deze te behouden.

De variabele voor kenmerken van psychopathie (YPI) was niet normaal verdeeld ($z_{\text{skewness}} = 6.25$, $z_{\text{kurtosis}} = 2.90$). De histogram met normaalverdeling en de Q-Q plot toonden dat een normaalverdeling benaderd werd. De Kolmogorov-Smirnov test was significant ($p < .05$). Er was geen sprake van missende waarden. Er waren acht uitbijters, na data analyse bleek echter dat geen van deze uitbijters invloed had op de significantiewaarde, daarom werd er voor gekozen alle acht uitbijters te behouden.

De variabele voor angstdispositie (STAI-DY) was normaal verdeeld ($z_{\text{skewness}} = 2.80$, $z_{\text{kurtosis}} = -1.39$). Uit de histogram met normaalverdeling en de Q-Q plot viel af te leiden dat de variabele normaal verdeeld was. De Kolmogorov-Smirnov test was significant ($p < .05$). Er was bij deze variabele sprake van drie missende waarden. Er was één uitbijter, gezien deze uitbijter de significantiewaarde niet beïnvloedde is ervoor gekozen de uitbijter te behouden.

De variabele voor SES (FAS) was normaal verdeeld ($z_{\text{skewness}} = -2.62$, $z_{\text{kurtosis}} = 1.45$). De histogram met normaalverdeling en de Q-Q plot toonden aan dat de variabele normaal verdeeld was. De Kolmogorov-Smirnov test was significant ($p < .05$). Er was geen sprake van missende waarden. Er waren drie uitbijters, deze hadden echter geen grote invloed op de significantiewaarde, er werd daarom voor gekozen om deze uitbijters te behouden.

Daarnaast is gedurende de data inspectie gekeken of er voldaan is aan de assumpties voor de t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven, ANOVA, enkelvoudige regressie-analyse en moderatie analyse met ANCOVA op hiërarchische wijze. Voor zowel de t-toets

voor twee onafhankelijke steekproeven, ANOVA, enkelvoudige regressie-analyse en de moderatie analyse met ANCOVA op hiërarchische wijze gold dat aan alle assumpties werd voldaan.

Analyses

In dit onderzoek werden drie verschillende vormen van emotionele en gedragsproblematiek gemeten; psychische problematiek, kenmerken van psychopathie en angstdispositie. Deze vormen van emotionele en gedragsproblematiek werden afzonderlijk van elkaar in kaart gebracht.

Psychische problematiek. Een ANOVA wees uit dat er geen significant verschil bestond tussen jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst in de mate waarin zij psychische problematiek rapporteerden ($F(2, 344) = 2.04, p > .05$) (Tabel 1). Jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst rapporteerden in gelijke mate psychische problematiek.

Kenmerken van psychopathie. Een ANOVA heeft uitgewezen dat er een significant verschil bestond tussen jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst in de mate waarin zij kenmerken van psychopathie rapporteerden ($F(2, 344) = 5.04, p < .05$) (Tabel 1). Jongeren met een Antilliaanse afkomst rapporteerden meer kenmerken van psychopathie dan jongeren met een Nederlandse en Marokkaanse afkomst. Jongeren met een Nederlandse en Marokkaanse afkomst rapporteerden in gelijke mate kenmerken van psychopathie.

Angstdispositie. Een ANOVA wees uit dat er geen significant verschil bestond tussen jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst in de mate waarin zij angstdispositie rapporteerden ($F(2, 344) = .20, p > .05$) (Tabel 1). Jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst rapporteerden in gelijke mate angstdispositie.

Tabel 1

Gemiddelden en standaarddeviaties van diverse vormen van emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst.

	Psychische problematiek		Kenmerken van psychopathie		Angstdispositie	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Nederlandse jongeren	31.52	5.35	94.68 ^a	20.85	1.86	.47
Marokkaanse jongeren	30.60	5.66	96.37 ^b	21.80	1.83	.49
Antilliaanse jongeren	32.28	5.73	106.13 ^{ab}	24.08	1.86	.45

Gelijk superscript geeft een significant verschil aan bij $p < .05$.

Sekseverschillen in psychische problematiek. Een t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven heeft uitgewezen dat er geen significant verschil bestond tussen jongens met een Nederlandse afkomst ($M = 31.08$, $SD = 5.72$) en meisjes met een Nederlandse afkomst ($M = 32.17$, $SD = 4.70$) in de mate waarin zij psychische problematiek rapporteerden ($t(143) = -1.21$, $p > .05$). Jongens en meisjes met een Nederlandse afkomst rapporteerden in gelijke mate psychische problematiek. Daarnaast wees een t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven uit dat er geen significant verschil bestond tussen jongens met een Marokkaanse afkomst ($M = 30.48$, $SD = 5.61$) en meisjes met een Marokkaanse afkomst ($M = 30.74$, $SD = 5.74$) in de mate waarin zij psychische problematiek rapporteerden ($t(153) = -.28$, $p > .05$). Jongens met een Marokkaanse afkomst en meisjes met een Marokkaanse afkomst rapporteerden in gelijke mate psychische problematiek. Een t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven heeft uitgewezen dat er geen significant verschil bestond tussen jongens met een Antilliaanse afkomst ($M = 33.12$, $SD = 5.87$) en meisjes met een Antilliaanse afkomst ($M = 31.32$, $SD =$

5.54) in de mate waarin zij psychische problematiek rapporteerden ($t(45) = 1.08, p > .05$).

Jongens met een Antilliaanse afkomst en meisjes met een Antilliaanse afkomst rapporteerden in gelijke mate psychische problematiek.

Sekseverschillen in kenmerken van psychopathie. Een t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven wees uit dat er een significant verschil bestond tussen jongens met een Nederlandse afkomst ($M = 98.90, SD = 20.42$) en meisjes met een Nederlandse afkomst ($M = 88.34, SD = 20.03$) in de mate waarin zij kenmerken van psychopathie rapporteerden ($t(143) = 3.07, p < .05$). Jongens met een Nederlandse afkomst rapporteerden in hogere mate kenmerken van psychopathie dan meisjes met een Nederlandse afkomst. Daarnaast heeft een t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven uitgewezen dat er een significant verschil bestond tussen jongens met een Antilliaanse afkomst ($M = 112.72, SD = 24.86$) en meisjes met een Antilliaanse afkomst ($M = 98.64, SD = 21.28$) in de mate waarin zij kenmerken van psychopathie rapporteerden ($t(45) = 2.07, p < .05$). Jongens met een Antilliaanse afkomst rapporteerden in hogere mate kenmerken van psychopathie dan meisjes met een Antilliaanse afkomst. Een t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven wees uit dat er een significant verschil bestond tussen jongens met een Marokkaanse afkomst ($M = 102.30, SD = 22.43$) en meisjes met een Marokkaanse afkomst ($M = 89.53, SD = 19.01$) in de mate waarin zij kenmerken van psychopathie rapporteerden ($t(153) = 3.79, p < .05$). Jongens met een Marokkaanse afkomst rapporteerden in hogere mate kenmerken van psychopathie dan meisjes met een Marokkaanse afkomst.

Sekseverschillen in angstdispositie. Een t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven heeft uitgewezen dat er een significant verschil bestond tussen jongens met een Nederlandse afkomst ($M = 1.78, SD = .46$) en meisjes met een Nederlandse afkomst ($M = 2.00, SD = .46$) in de mate waarin zij angstdispositie rapporteerden ($t(143) = -2.83, p < .05$). Meisjes met een Nederlandse afkomst rapporteerden een hogere mate van angstdispositie dan

jongens met een Nederlandse afkomst. Daarnaast heeft een t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven uitgewezen dat er geen significant verschil bestond tussen jongens met een Marokkaanse afkomst ($M = 1.83, SD = .48$) en meisjes met een Marokkaanse afkomst ($M = 1.83, SD = .51$) in de mate waarin zij angstdispositie rapporteerden ($t(153) = .04, p > .05$). Jongens met een Marokkaanse afkomst en meisjes met een Marokkaanse afkomst rapporteerden in gelijke mate angstdispositie. Een t-toets voor twee onafhankelijke steekproeven heeft uitgewezen dat er geen significant verschil bestond tussen jongens met een Antilliaanse afkomst ($M = 1.85, SD = .42$) en meisjes met een Antilliaanse afkomst ($M = 1.88, SD = .49$) in de mate waarin zij angstdispositie rapporteerden ($t(45) = -.24, p > .05$). Jongens met een Antilliaanse afkomst en meisjes met een Antilliaanse afkomst rapporteerden in gelijke mate angstdispositie.

Sociaaleconomische status. Een ANOVA heeft uitgewezen dat er een significant verschil bestond tussen jongeren met een Nederlandse ($M = 13.83, SD = 1.91$), Marokkaanse ($M = 12.47, SD = 2.06$) en Antilliaanse ($M = 13.53, SD = 2.28$) afkomst wat betreft de sociaaleconomische status die zij rapporteerden ($F(2, 344) = 17.66, p < .05$). Jongeren met een Marokkaanse afkomst rapporteerden een lagere sociaaleconomische status dan jongeren met een Antilliaanse en Nederlandse afkomst. Jongeren met een Antilliaanse en Nederlandse afkomst rapporteerden een sociaaleconomische status van gelijke hoogte.

Verband tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek. Een enkelvoudige regressie-analyse wees uit dat er geen significant verband bestond tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek voor jongeren met een Nederlandse afkomst ($p > .05$) (Tabel 2). Sociaaleconomische status en psychische problematiek waren onafhankelijk van elkaar voor jongeren met een Nederlandse afkomst. Daarnaast heeft een enkelvoudige regressie-analyse uitgewezen dat er een significant positief verband bestond tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek voor jongeren met een

Marokkaanse afkomst ($p < .05$) (Tabel 2). Een hogere sociaaleconomische status bij jongeren met een Marokkaanse afkomst hing samen met meer psychische problematiek, een lagere sociaaleconomische status bij jongeren met een Marokkaanse afkomst hing samen met minder psychische problematiek. Een enkelvoudige regressie-analyse wees uit dat er geen significant verband bestond tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek voor jongeren met een Antilliaanse afkomst ($p > .05$) (Tabel 2). Sociaaleconomische status en psychische problematiek waren onafhankelijk van elkaar voor jongeren met een Antilliaanse afkomst. Een moderatie analyse met ANCOVA op hiërarchische wijze heeft uitgewezen dat er geen hoofdeffect van sociaaleconomische status ($F(1, 343) = .00, p > .05$) en etniciteit ($F(2, 343) = 1.90, p > .05$) op psychische problematiek bestond voor jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst. Daarnaast heeft deze analyse uitgewezen dat het verband tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek significant verschillend was voor jongeren met een Nederlandse afkomst, jongeren met een Marokkaanse afkomst en jongeren met een Antilliaanse afkomst ($F(2, 341) = 4.57, p < .05$) (Figuur 1). Het verband tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek was sterker voor jongeren met een Marokkaanse afkomst ten opzichte van jongeren met een Nederlandse afkomst en jongeren met een Antilliaanse afkomst.

Verband tussen sociaaleconomische status en kenmerken van psychopathie. Een enkelvoudige regressie-analyse wees uit dat er geen significant verband bestond tussen sociaaleconomische status en kenmerken van psychopathie voor jongeren met een Nederlandse afkomst ($p > .05$) (Tabel 2). Sociaaleconomische status en kenmerken van psychopathie waren onafhankelijk van elkaar voor jongeren met een Nederlandse afkomst. Daarnaast heeft een enkelvoudige regressie-analyse uitgewezen dat er een significant positief verband bestond tussen sociaaleconomische status en kenmerken van psychopathie voor jongeren met een Marokkaanse afkomst ($p < .05$) (Tabel 2). Een hogere sociaaleconomische

status bij jongeren met een Marokkaanse afkomst hing samen met meer kenmerken van psychopathie, een lagere sociaaleconomische status bij jongeren met een Marokkaanse afkomst hing samen met minder kenmerken van psychopathie. Een enkelvoudige regressie-analyse wees uit dat er geen significant verband bestond tussen sociaaleconomische status en kenmerken van psychopathie voor jongeren met een Antilliaanse afkomst ($p > .05$) (Tabel 2). Sociaaleconomische status en kenmerken van psychopathie waren onafhankelijk van elkaar voor jongeren met een Antilliaanse afkomst. Een moderatie analyse met ANCOVA op hiërarchische wijze heeft uitgewezen dat er geen hoofdeffect van sociaaleconomische status op kenmerken van psychopathie bestond voor jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst ($F(1, 343) = 1.26, p > .05$). Er bestond wel een hoofdeffect van etniciteit op kenmerken van psychopathie voor jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst ($F(2, 343) = 5.10, p < .05$). Daarnaast heeft deze moderatie analyse met ANCOVA op hiërarchische wijze uitgewezen dat het verband tussen sociaaleconomische status en kenmerken van psychopathie niet significant verschillend was voor jongeren met een Nederlandse afkomst, jongeren met een Marokkaanse afkomst en jongeren met een Antilliaanse afkomst ($F(2, 341) = 1.81, p > .05$). Het verband tussen sociaaleconomische status en kenmerken van psychopathie was gelijk voor jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst.

Verband tussen sociaaleconomische status en angstdispositie. Een enkelvoudige regressie-analyse wees uit dat er geen significant verband bestond tussen sociaaleconomische status en angstdispositie voor jongeren met een Nederlandse afkomst ($p > .05$) (Tabel 2). Sociaaleconomische status en angstdispositie waren onafhankelijk van elkaar voor jongeren met een Nederlandse afkomst. Daarnaast heeft een enkelvoudige regressie-analyse uitgewezen dat er geen significant verband bestond tussen sociaaleconomische status en angstdispositie voor jongeren met een Marokkaanse afkomst ($p > .05$) (Tabel 2).

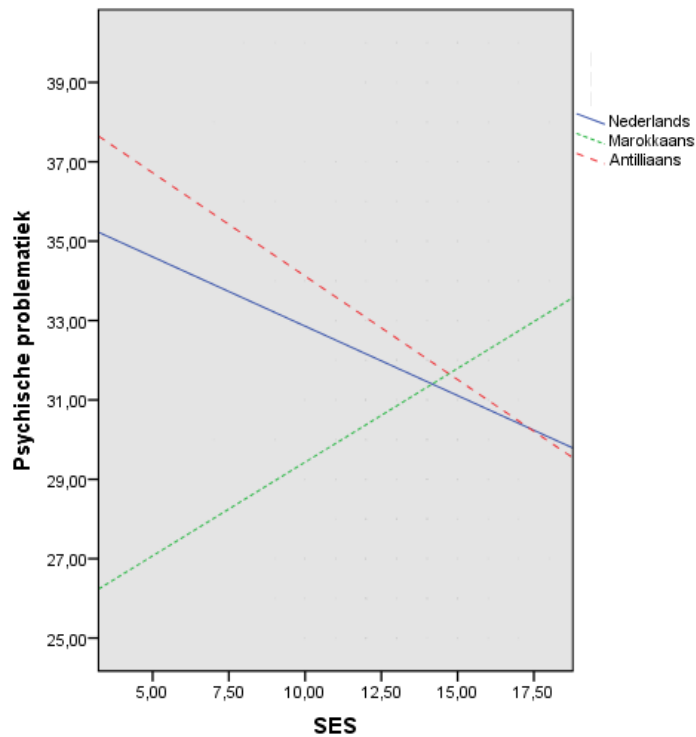
Sociaaleconomische status en angstdispositie waren onafhankelijk van elkaar voor jongeren met een Marokkaanse afkomst. Een enkelvoudige regressie-analyse wees uit dat er geen significant verband bestond tussen sociaaleconomische status en angstdispositie voor jongeren met een Antilliaanse afkomst ($p > .05$) (Tabel 2). Sociaaleconomische status en angstdispositie waren onafhankelijk van elkaar voor jongeren met een Antilliaanse afkomst. Een moderatie analyse met ANCOVA op hiërarchische wijze heeft uitgewezen dat er geen hoofdeffect van sociaaleconomische status ($F(1, 343) = .13, p > .05$) en etniciteit ($F(2, 343) = .13, p > .05$) op angstdispositie bestond voor jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst. Daarnaast heeft deze analyse uitgewezen dat het verband tussen sociaaleconomische status en angstdispositie niet significant verschillend was voor jongeren met een Nederlandse afkomst, jongeren met een Marokkaanse afkomst en jongeren met een Antilliaanse afkomst ($F(2, 341) = .89, p > .05$). Het verband tussen sociaaleconomische status en angstdispositie was gelijk voor jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst.

Tabel 2

Enkelvoudige regressie-analyse: verband tussen sociaaleconomische status en diverse vormen van emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren met een Nederlandse, Marokkaanse en Antilliaanse afkomst.

	β	t	R^2	F
Nederlandse afkomst				
Psychische problematiek	-.13	-1.51	.02	2.28
Kenmerken van psychopathie	-.01	-.17	.00	.03
Angstdispositie	.01	.13	.00	.02
Marokkaanse afkomst				
Psychische problematiek	.17	2.16	.03	4.66*
Kenmerken van psychopathie	.17	2.15	.03	4.61*
Angstdispositie	.08	.96	.01	.92
Antilliaanse afkomst				
Psychische problematiek	-.21	-1.42	.04	2.03
Kenmerken van psychopathie	-.10	-.49	.01	.24
Angstdispositie	-.15	-1.02	.02	1.04

* $p < .05$

Figuur 1. Verband tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek bij jongeren met een Antilliaanse, Marokkaanse en Nederlandse afkomst.

Invloed van sekse. Aangezien er enkel een verband tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek en tussen sociaaleconomische status en kenmerken van psychopathie werd aangetoond voor jongeren met een Marokkaanse afkomst, werd alleen de invloed van sekse op deze twee verbanden bekeken.

Een moderatie analyse met ANCOVA op hiërarchische wijze heeft uitgewezen dat er een hoofdeffect van sociaaleconomische status op psychische problematiek bestond voor jongeren met een Marokkaanse afkomst ($F(1, 152) = 4.66, p < .05$). Er bestond geen hoofdeffect van sekse op psychische problematiek voor jongeren met een Marokkaanse afkomst ($F(1, 152) = .10, p > .05$). Daarnaast heeft deze moderatie analyse met ANCOVA op hiërarchische wijze uitgewezen dat sekse geen significante invloed had op het verband tussen

sociaaleconomische status en psychische problematiek bij jongeren met een Marokkaanse afkomst ($F(1, 151) = .06, p > .05$). Sekse was onafhankelijk van het verband tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek bij jongeren met een Marokkaanse afkomst

Een moderatie analyse met ANCOVA op hiërarchische wijze wees uit dat er geen hoofdeffect van sociaaleconomische status ($F(1, 152) = 4.71, p < .05$) en sekse ($F(1, 152) = 14.42, p < .05$) bestond op kenmerken van psychopathie bij jongeren met een Marokkaanse afkomst. Daarnaast heeft deze analyse uitgewezen dat sekse geen significante invloed had op het verband tussen sociaaleconomische status en kenmerken van psychopathie bij jongeren met een Marokkaanse afkomst ($F(1, 151) = .31, p > .05$). Sekse was onafhankelijk van het verband tussen sociaaleconomische status en kenmerken van psychopathie bij jongeren met een Marokkaanse afkomst.

Discussie

Conclusie

Wanneer antwoord gegeven moet worden op de onderzoeksvraag: ‘Heeft sociaaleconomische status een sterkere invloed op emotionele en gedragsproblematiek voor jongeren van Antilliaanse en Marokkaanse afkomst dan voor jongeren van Nederlandse afkomst?’ kan gedeeltelijk bevestigend geantwoord worden. Sociaaleconomische status heeft een sterkere invloed op psychische problematiek voor jongeren met een Marokkaanse afkomst vergeleken met jongeren met een Nederlandse afkomst. Sociaaleconomische status heeft geen sterkere invloed op kenmerken van psychopathie en angstdispositie bij jongeren met een Marokkaanse afkomst vergeleken met jongeren met een Nederlandse afkomst. Daarnaast heeft sociaaleconomische status geen sterkere invloed op psychische problematiek, kenmerken van psychopathie en angstdispositie voor jongeren met een Antilliaanse afkomst vergeleken met jongeren met een Nederlandse afkomst.

Emotionele en gedragsproblematiek

Om emotionele en gedragsproblematiek in kaart te brengen is nagegaan in welke mate jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst en jongeren met een Nederlandse afkomst emotionele en gedragsproblematiek vertonen en of er verschillen zijn tussen deze groepen wat betreft de mate waarin zij emotionele en gedragsproblematiek vertonen. Verwacht werd dat jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst door de chronische stressvolle ervaring van een buitenstaander zijn meer emotionele en gedragsproblematiek zouden rapporteren dan jongeren met een Nederlandse afkomst (Cantor-Graae & Selten, 2005). Het werd echter ook niet uitgesloten dat jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst minder emotionele en gedragsproblematiek zouden rapporteren dan jongeren met een Nederlandse afkomst omdat zij zich bewust zijn van hun lage status in de Nederlandse maatschappij (Geense & Pels, 2002). Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat jongeren met een Antilliaanse afkomst meer kenmerken van psychopathie rapporteren dan jongeren met een Marokkaanse en Nederlandse afkomst. Daarnaast is gebleken dat jongeren met een Antilliaanse, Marokkaanse en Nederlandse afkomst in gelijke mate psychische problematiek en angstdispositie rapporteren. In de literatuur zijn geen bewijzen te vinden voor de gevonden resultaten met betrekking tot kenmerken van psychopathie bij jongeren met een Antilliaanse afkomst.

Om een volledig beeld te krijgen van emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst en jongeren met een Nederlandse afkomst zijn ook sekseverschillen met betrekking tot emotionele en gedragsproblematiek in kaart gebracht. Verwacht werd dat er sekseverschillen zichtbaar zouden zijn met betrekking tot het rapporteren van emotionele en gedragsproblematiek; er werd verwacht dat jongens meer gedragsproblematiek en meisjes meer emotionele problematiek zouden rapporteren (Gezondheidsraad, 2012). Uit dit onderzoek is gebleken dat er sekseverschillen zichtbaar zijn

wat betreft het rapporteren van emotionele en gedragsproblematiek. Jongens met een Antilliaanse, Marokkaanse en Nederlandse afkomst rapporteerden meer kenmerken van psychopathie dan meisjes met een Antilliaanse, Marokkaanse en Nederlandse afkomst. Deze uitkomst bevestigt de verwachting dat jongens meer gedragsproblematiek vertonen dan meisjes (Gezondheidsraad, 2012), kenmerken van psychopathie kunnen namelijk gezien worden als gedragsproblematiek. Daarnaast rapporteerden meisjes met een Nederlandse afkomst meer angstdispositie dan jongens met een Nederlandse afkomst. Dit bevestigt de hypothese dat meisjes meer emotionele problematiek vertonen dan jongens, angstdispositie kan namelijk worden gezien als een vorm van emotionele problematiek. De hypothese kan niet worden bevestigd voor meisjes met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst. De reden hiervoor kan zijn dat meisjes met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst minder gewend zijn om emotionele problemen te benoemen dan meisjes met een Nederlandse afkomst (Eldering, 2011). Deze problemen worden vaak als somatische klachten geuit.

Sociaaleconomische status

De gemiddelde sociaaleconomische status van jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst en jongeren met een Nederlandse afkomst is in kaart gebracht, daarbij is nagegaan of er verschillen zijn tussen deze groepen wat betreft hun gemiddelde sociaaleconomische status. Verwacht werd dat jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst een lagere sociaaleconomische status zouden rapporteren dan jongeren met een Nederlandse afkomst (SCP & CBS, 2012). Uit dit onderzoek is echter naar voren gekomen dat enkel jongeren met een Marokkaanse afkomst een lagere sociaaleconomische status rapporteerden dan jongeren met een Nederlandse afkomst. Jongeren met een Antilliaanse afkomst rapporteerden een sociaaleconomische status van gelijke hoogte als jongeren met een Nederlandse afkomst. Uit het armoedesignalement over 2012 van het SCP en CBS (2012)

bleek ook dat het armoederisico het grootst is voor kinderen en jongeren met een Marokkaanse afkomst.

Verband tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek

Er is nagegaan of er een verband is tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek voor jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst en voor jongeren met een Nederlandse afkomst. Onderzocht is ook hoe dit verband eruit ziet.

Verwacht werd dat er zowel voor jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst als voor jongeren met een Nederlandse afkomst een verband zou zijn tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek (Achenbach et al., 2011). Het is gebleken dat sociaaleconomische status en de diverse vormen van emotionele en gedragsproblematiek die in dit onderzoek gemeten zijn onafhankelijk van elkaar zijn voor jongeren met een Antilliaanse en Nederlandse afkomst. Daarnaast is gebleken dat er voor jongeren met een Marokkaanse afkomst een verband is tussen sociaaleconomische status en twee vormen van emotionele en gedragsproblematiek; psychische problematiek en kenmerken van psychopathie. Hoe hoger de sociaaleconomische status van jongeren met een Marokkaanse afkomst, hoe meer psychische problematiek en kenmerken van psychopathie zij rapporteren.

Social Defeat Model en Relatieve Deprivatie Theorie. Bovenstaande uitkomst bevestigt het Social Defeat Model (Cantor-Graae & Selten, 2005) voor jongeren met een Marokkaanse afkomst. Het Social Defeat Model stelt dat mensen chronische stress ervaren wanneer zij het gevoel hebben dat zij een buitenstaander zijn. Ondanks dat deze jongeren met een Marokkaanse afkomst een hoge sociaaleconomische status hebben, is het mogelijk dat zij nog steeds het gevoel hebben dat zij een buitenstaander zijn. Als gevolg hiervan ervaren zij chronische stress. Deze chronische stress uit zich in zowel emotionele als gedragsproblematiek; psychische problematiek valt onder zowel emotionele als gedragsproblematiek en kenmerken van psychopathie vallen onder gedragsproblematiek.

Chronische stress lijkt zich niet te uiten in emotionele problematiek in de vorm van angstdispositie bij jongeren met een Marokkaanse afkomst. Dit heeft mogelijk te maken met de uitingvorm van problematiek bij jongeren met een Marokkaanse afkomst.

De Relatieve Deprivatie Theorie (Pettigrew, 1991), die ervan uit gaat dat wanneer mensen het oordeel over zichzelf vellen dat zij slechter af zijn dan anderen, dit gepaard kan gaan met gevoelens van woede en wrok, kan met dit onderzoek tevens bevestigd worden voor jongeren met een Marokkaanse afkomst. Ondanks dat deze jongeren wat betreft sociaaleconomische status feitelijk niet slechter af zijn dan jongeren met een Nederlandse afkomst blijven zij mogelijk het oordeel over zichzelf vellen dat zij slechter af zijn dan anderen met als gevolg het rapporteren van psychische problematiek en kenmerken van psychopathie.

Het Social Defeat Model (Cantor-Graae & Selten, 2005) en de Relatieve Deprivatie Theorie (Pettigrew, 1991) kunnen niet worden bevestigd voor jongeren met een Antilliaanse afkomst. Uit de analyses is wel gebleken dat jongeren met een Antilliaanse afkomst meer kenmerken van psychopathie rapporteren dan jongeren met een Marokkaanse en Nederlandse afkomst, echter is geen verband gevonden met sociaaleconomische status. Emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren met een Antilliaanse afkomst houdt dus mogelijk verband met een andere factor dan sociaaleconomische status.

Emigratiemotieven en verbondenheid met de Nederlandse maatschappij. De reden dat sociaaleconomische status wel verband houdt met emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren met een Marokkaanse afkomst en niet bij jongeren met een Antilliaanse afkomst zou kunnen liggen in de verschillende emigratiemotieven van deze groepen. Marokkanen emigreerden vooral als gevolg van economische omstandigheden en zagen arbeid als middel om veel geld te verdienen, voor Antillianen was dit veel minder belangrijk (Eldering, 2011). Doordat de Marokkaanse groep vooral op sociaaleconomisch

gebied een hogere verwachting heeft van de Nederlandse maatschappij is de kans ook groter dat deze groep teleurgesteld wordt met als gevolg de ervaring van social defeat en relatieve deprivatie. Doordat de Antilliaanse groep minder hoge verwachtingen heeft ervaren zij deze problemen niet.

Daarnaast is het mogelijk dat jongeren met een Antilliaanse afkomst minder stress ervaren bij het integreren in de Nederlandse maatschappij omdat zij zich meer verbonden voelen met Nederland dan jongeren met een Marokkaanse afkomst. Antillianen zijn meer verwant met Nederland doordat zij van oorsprong al de Nederlandse nationaliteit hadden en de Nederlandse taal spraken (CBS, 2012). Door deze verbondenheid heeft sociaaleconomische status mogelijk een minder grote invloed op emotionele en gedragsproblematiek voor jongeren met een Antilliaanse afkomst, zij hebben minder het gevoel dat zij een buitenstaander zijn of slechter af zijn dan anderen. Jongeren met een Marokkaanse afkomst ervaren mogelijk juist meer problemen met het integreren in de Nederlandse maatschappij doordat hun eigen cultuur sterk verschilt van de Nederlandse cultuur.

Ambities. De resultaten in dit onderzoek spreken de resultaten uit het review van Reiss (2013) tegen. In het review van Reiss komt naar voren dat een lage sociaaleconomische status die langere tijd voortduurt samenhangt met een toename in psychische problematiek. In dit onderzoek kwam juist naar voren dat een hoge sociaaleconomische status bij jongeren met een Marokkaanse afkomst samenhangt met meer psychische problematiek. De reden voor het feit dat in dit onderzoek naar voren komt dat juist een hoge sociaaleconomische status verband houdt met psychische problematiek en kenmerken van psychopathie bij jongeren met een Marokkaanse afkomst zou kunnen zijn dat jongeren met een hoge sociaaleconomische status meer ambities hebben dan jongeren met een lage sociaaleconomische status. Zij kunnen hierin dus ook sneller teleurgesteld worden met als gevolg het rapporteren van problematiek.

Uit eerder onderzoek bleek al dat gezinsinkomen, één van de onderdelen van sociaaleconomische status, een voorspeller is voor de ambities van jongeren (Ashby & Schoon, 2010).

Reactie op stigmatisering. Het positieve verband tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek en kenmerken van psychopathie bij jongeren met een Marokkaanse afkomst impliceert ook dat jongeren met een Marokkaanse afkomst met een lage sociaaleconomische status minder psychische problematiek en kenmerken van psychopathie rapporteren. De reden hiervoor is mogelijk dat deze groep jongeren als reactie op de stigmatisering die geldt en het eenzijdige beeld dat heerst met betrekking tot hun etnische groep minder problematiek rapporteert (Geense & Pels, 2002).

Verschillen in het verband. Er is ook gekeken of het verband tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek significant verschillend is voor jongeren met een Antilliaanse en Marokkaanse afkomst ten opzichte van jongeren met een Nederlandse afkomst. Het is gebleken dat het verband tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek significant verschillend is voor jongeren met een Marokkaanse afkomst vergeleken met jongeren met een Antilliaanse en Nederlandse afkomst. Het verband tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek is sterker voor jongeren met een Marokkaanse afkomst. Daarnaast is gebleken dat het verband tussen sociaaleconomische status en de twee andere vormen van emotionele en gedragsproblematiek; kenmerken van psychopathie en angstdispositie, gelijk is voor jongeren met een Antilliaanse, Marokkaanse en Nederlandse afkomst.

Invloed van sekse

Onderzocht is of sekse invloed heeft op het verband tussen sociaaleconomische status en emotionele en gedragsproblematiek. Omdat er enkel een verband tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek en kenmerken van psychopathie

zichtbaar was voor jongeren met een Marokkaanse afkomst, is alleen de invloed van sekse hierop gemeten. Het is gebleken dat sekse geen invloed heeft op het verband tussen sociaaleconomische status en psychische problematiek en kenmerken van psychopathie bij jongeren met een Marokkaanse afkomst.

Sterke en zwakke kanten

In dit onderzoek is gekeken naar de invloed van sociaaleconomische status op emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren met een Marokkaanse, Antilliaanse en Nederlandse afkomst. In eerder onderzoek naar deze populatie jongeren werd enkel gefocust op emotionele en gedragsproblematiek waarbij de factor sociaaleconomische status buiten beschouwing gelaten werd. Het is goed dat deze factor in dit onderzoek meegenomen is omdat dit een breder kader schetst rondom emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren met een Marokkaanse, Antilliaanse en Nederlandse afkomst. Een ander sterk punt is dat er verschillende vormen van emotionele en gedragsproblematiek in kaart zijn gebracht, namelijk psychische problematiek, kenmerken van psychopathie en angstdispositie. Dit zijn zeer uiteenlopende vormen van emotionele en gedragsproblematiek waardoor een breed beeld geschetst kon worden. De vormen van emotionele en gedragsproblematiek zijn alle drie in kaart gebracht door middel van gestandaardiseerde vragenlijsten die als valide en betrouwbaar zijn beoordeeld. Daarnaast bestond de onderzoeksgroep uit 347 participanten, dit grote aantal participanten heeft een positieve invloed op de betrouwbaarheid van de resultaten.

Het onderzoek had ook enkele tekortkomingen. In verhouding met het aantal jongeren met een Marokkaanse en Nederlandse afkomst namen er minder jongeren met een Antilliaanse afkomst deel aan het onderzoek, de resultaten met betrekking tot jongeren met een Antilliaanse afkomst moeten daarom met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Een andere tekortkoming is dat de welwillendheid om deel te nemen aan dit onderzoek voor zowel scholen als leerlingen in sommige gevallen laag was. In het geval van de leerlingen kan dit

ervoor gezorgd hebben dat zij de vragenlijsten niet altijd serieus hebben ingevuld wat de betrouwbaarheid van hun antwoorden beïnvloed kan hebben. Dit is mogelijk één van de oorzaken van het feit dat de vragenlijst om sociaaleconomische status te meten (FAS) een lage betrouwbaarheid had ($\alpha = 0.51$). Een andere oorzaak voor deze lage betrouwbaarheid kan zijn dat de vragenlijst een subjectieve test is die bestaat uit slechts vijf vragen. Een laatste tekortkoming is dat de vragenlijsten die in dit onderzoek gebruikt zijn, Westers georiënteerde vragenlijsten zijn. Dit maakt dat deze vragenlijsten tot op zekere hoogte cultureel bepaald zijn, hierdoor zijn de vragenlijsten niet altijd goed toepasbaar op personen met een andere afkomst.

Implicaties

Nu bekend is dat sociaaleconomische status invloed heeft op emotionele en gedragsproblematiek bij jongeren met een Marokkaanse afkomst maar niet bij jongeren met een Antilliaanse afkomst kan geconcludeerd worden dat het belangrijk is om stil te staan bij de verschillen tussen jongeren in minderheidsgroepen in Nederland. In het geval van stagnaties in de ontwikkeling is het dan ook belangrijk dat voor iedere groep een specifieke aanpak gehanteerd wordt, zodat jongeren van Antilliaanse en Marokkaanse afkomst in Nederland passende ondersteuning krijgen. Doordat het Social Defeat Model (Cantor-Graae & Selten, 2005) en de Relatieve Deprivatie Theorie (Pettigrew, 1991) bevestigd zijn voor jongeren met een Marokkaanse afkomst en een hoge sociaaleconomische status is duidelijk geworden dat in onderzoek en hulpverlening niet enkel gefocust moet worden op jongeren met een lage sociaaleconomische status, want ook jongeren met een hoge sociaaleconomische status ervaren emotionele en gedragsproblematiek. Daarnaast is het in toekomstig onderzoek belangrijk dat er een grotere groep jongeren met een Antilliaanse afkomst meegenomen wordt en dat ook andere jongeren die zich in Nederland in een minderheidspositie bevinden onderzocht worden.

Referenties

- Achenbach, T.M., van der Ende, J., van Oort, F.V.A., Verhulst, F.C., & Wadsworth, M.E. (2011). Cross-national comparison of the link between socioeconomic status and emotional and behavioral problems in youths. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *46*, 167–172. doi: 10.1007/s00127-010-0191-5
- Andershed, H., Kerr, M., Levander, S., & Stattin, H. (2002). Psychopathic traits in non-referred youths: Initial test of a new assessment tool. In E. Blaauw & L. Sheridan (Eds.), *Psychopaths: Current international perspectives* (pp. 131-158). The Hague, the Netherlands: Elsevier.
- Ashby, J.S., & Schoon, I. (2010). Career success: The role of teenage career aspirations, ambition value and gender in predicting adult social status and earnings. *Journal of Vocational Behavior*, *77*, 350-360. doi:10.1016/j.jvb.2010.06.006
- Belhadj Kouider, E., Koglin, U., & Petermann, F. (2013). Emotional and behavioral problems in migrant children and adolescents in Europe: A systematic review. *European Child and Adolescent Psychiatry*. doi: 10.1007/s00787-013-0485-8
- BeLue, R., Degboe, A., & Hillemeier, M. (2012). Parental immigrant status and adolescent mental health in the United States: Do racial/ethnic differences exist? *Child and Adolescent Mental Health*, *17*(4), 209–215. doi: 10.1111/j.1475-3588.2011.00636.x
- Bengi-Arslan, L., Crijnen, A.M., Pels, T., Stevens, W.J.M., Verhulst, C., & Vollebergh, A.M. (2003). Parent, teacher and self-reported problem behavior in The Netherlands: Comparing Moroccan immigrant with Dutch and with Turkish immigrant children and adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *38*(10), 576-585. doi: 10.1007/s00127-003-0677-5

- Bialosiewicz, S., Pettigrew, T.F., Pippin, G.M., & Smith, H.J. (2012). Relative Deprivation: A theoretical and meta-analytic review. *Society for Personality and Social Psychology, 16*(3), 203-232. doi: 10.1177/1088868311430825
- Boyce, W., Currie, C., Holstein, B., Molcho, M., Richter, M., & Torsheim, T. (2008). Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) Family Affluence Scale. *Social Science and Medicine, 66*, 1429-1436. doi:10.1016/j.socscimed.2007.11.024
- Cantor-Graae, E., & Selten, J. (2005). Schizophrenia and migration: A meta-analysis and review. *The American Journal of Psychiatry, 162*, 12–24. Retrieved from <http://journals.psychiatryonline.org/article.aspx?articleid=177264>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2009). *Landelijke jeugdmonitor: Jeugd en integratie*. Retrieved from <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bevolking/publicaties/publicaties/archief/2009/2009-k12009-jeugdmonitor-art.htm>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2012). *Jaarrapport integratie 2012*. Retrieved from <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/dossiers/allochtonen/publicaties/publicaties/archief/2012/2012-b61-pub.htm>
- Eldering, L. (2011). *Cultuur en opvoeding*. Rotterdam, Nederland: Lemniscaat.
- Geense, P., & Pels, T. (2002). Migrant youth on the internet (in Dutch). *Migrantenstudies, 18*, 2-19. Retrieved from www.miramedia.nl/media/files/ArtikelGeensePels.doc
- Gezondheidsraad (2012). *Psychische gezondheid en zorggebruik van migrantenjeugd* (publicatienr. 2012/14). Retrieved from <http://www.gezondheidsraad.nl/nl/adviezen/optimale-gezondheidszorg/psychische-gezondheid-en-zorggebruik-van-migrantenjeugd>

Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586.

Gorsuch, R.L., Jacobs, G.A., Lushene, R., Spielberger, C.D., & Vagg, P.R. (1983). Manual for the State-Trait Anxiety Inventory. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

Pettigrew, T.F. (1991). Toward unity and bold theory: Popperian suggestions for two persistent problems of social psychology. In C. Stephan, W. Stephan, & T. F. Pettigrew (Eds.), *The future of social psychology* (pp. 13–27). New York: Springer-Verlag.

Rathus, S. (2011). *Childhood and adolescence: voyages in development*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing.

Reiss, F.A. (2013). Socioeconomic inequalities and mental health problems in children and adolescents: A systematic review. *Social Science and Medicine*, 90, 24-31.

Retrieved from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953613002608>

Sociaal en Cultureel Planbureau en Centraal Bureau voor de Statistiek (2012).

Armoedesignalement 2012. Retrieved from <http://www.cbs.nl/nl->

[NL/menu/themas/dossiers/allochtonen/publicaties/publicaties/archief/2012/2012-armoedesignalement-pub.htm](http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/dossiers/allochtonen/publicaties/publicaties/archief/2012/2012-armoedesignalement-pub.htm)